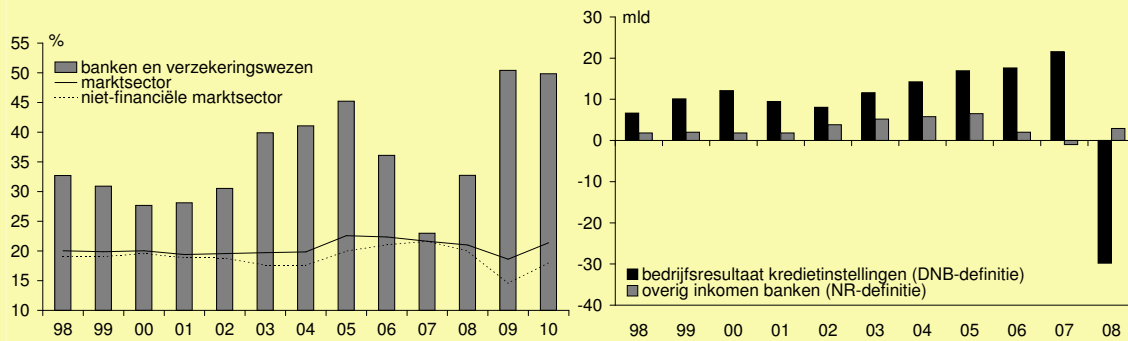

Paradoxe winstontwikkeling van banken in Nationale rekeningen

De kapitaalinkomensquote, een belangrijke indicator voor de winst, lag voor banken en het verzekeringswezen in 2008 beduidend hoger dan in 2007 (zie linkerfiguur). De verwachting is dat deze indicator dit jaar verder oploopt. Het niveau ligt bovendien boven dat van de niet-financiële marktsector. Hoe zijn deze positieve cijfers te rijmen met de berichtgeving over de financiële problemen bij banken, die met staatssteun overeind moeten worden gehouden?

Bij de berekening van de kapitaalinkomensquote in de Nationale rekeningen worden winsten gedefinieerd als dat deel van de toegevoegde waarde dat niet wordt besteed aan de productiefactor arbeid. De toegevoegde waarde van banken bestaat voor een groot deel uit de toegerekende vergoeding voor geleverde bankdiensten (fisim). Deze toegerekende vergoeding is gebaseerd op de verschillen tussen de interne referentierente (de rente op interbancaire leningen) en de rente op uitstaande deposito's en leningen. De fisim is gelijk aan dit verschil maal de waarde van de desbetreffende balanspost. Anders dan bij het bedrijfseconomische winstbegrip, zoals dat bijvoorbeeld gehanteerd wordt in de statistieken van De Nederlandsche Bank, worden vermogenswinsten of -verliezen niet meegenomen. Ook afboekingen op betaalde goodwill en winsten van buitenlandse deelnemingen blijven buiten beschouwing. In de bedrijfseconomische boekhouding wordt voor het bedrijfsresultaat gekeken naar het verschil tussen de nominale renteopbrengsten en rentelasten, terwijl bij de kapitaalinkomensquote alleen wordt gekeken naar de vergoeding voor de geleverde bank diensten.

Kapitaalinkomensquoten (links) bedrijfsresultaat van kredietinstellingen en overig inkomen banken (rechts)

Gezien de afwijkende definities is het niet verrassend dat de ontwikkelingen tussen indicatoren verschillen. De rechterfiguur laat het bedrijfsresultaat (bedrijfseconomische winst) van kredietinstellingen en het overig inkomen van banken volgens de definitie van de Nationale rekeningen zien. In 2008 dalen de bedrijfseconomische winsten sterk door de afboekingen van het Fortis deel van ABN-AMRO (12,5 mld) en negatieve vermogenseffecten. In de Nationale rekeningen liepen de winsten vooral in de jaren 2005-2007 sterk terug, om sinds 2008 weer sterk op te lopen. Deze ontwikkeling is bijna uitsluitend toe te schrijven aan de ontwikkeling van fisim. In navolging van vooral de korte rente is de fisim in 2006 en 2007 sterk gedaald, om sinds het laatste kwartaal van 2008 weer sterk op te lopen. De rentes op leningen en deposito's volgen de ontwikkeling van de interne referentierente met een vertraging. Een dalende (stijgende) korte rente leidt eerst tot een hogere (lagere) fisim, die weer daalt (stijgt) als de rentes op deposito's en leningen zich aanpassen.

De kapitaalinkomensquote geeft een indicatie van de operationele winsten op de door banken geleverde diensten. Het zegt niets over de beleggingsactiviteiten van banken en de bedrijfsresultaten van allerlei instrumenten om risico's af te dekken. Bovendien zou de door banken gepercipieerde operationele winst lager kunnen zijn dan de kapitaalinkomensquote aangeeft, omdat banken door de kredietcrisis worden geconfronteerd met een hoger risico. Het uit elkaar lopen van beide indicatoren in 2008 laat zien dat de problemen in de financiële sector weinig te maken hebben met de winstgevendheid op de traditionele bankactiviteiten. De macro-economische indicator biedt daarom maar een beperkt zicht op de financiële kwetsbaarheid van de banken.